Hegedűest

A Csongrád megyei rádiós zenei hét mai programja:

Ki nyer ma? — Csongrádon, a Tulipán presszóban (Kossuth, 12 óra 30 perc).

Muzsikáló Csongrád megye. A beszélgetés résztvevői: Illés Mihály, Nikolényi István, Weninger Richárd (Kossuth, 15 óra).

Wanda Wilkomirska hegedűestje a csongrádi ifjúsági házban (a Filharmónia bérleti koncertje, 3. műsor, 19 óra 30 perc).

(A rádiós zenei hét koncertjeit élőben közvetítik, ezért pontosan kezdik; a késve érkezők csak a szünetben foglalhatják el a helyüket.)

Finn vendégek a gyakorlóiskolában

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola 1. számú gyakorlóiskolájának hatodikosai finn vendégeket fogadnak a héten: Turkuból érkezett hasonló korú gyerekek csoportját, akiket a *„Nyelvtanulással a békéért"* akció keretében hívtak meg. A cserelátogatás — a szegedi tanulók jövőre utaznak Turkuba — célja elsőrangúan a nyelvgyakorlás, de a kapcsolat révén egymás országainak megismerésére is lehetőséget kapnak a diákok. Finn vendégeiknek ezért olyan programot állítottak össze szegedi házigazdáik (Sipos Béláné osztályfőnök irányításával), amely sok élményt nyújt szamukra. Az elmúlt hét végén Budapest nevezetességeivel ismertették meg őket, hétfőtől pedig Szegeden és környékén nézik meg mindazt, amit látni érdemes. Tegnap fogadták a turkuiakat a gyakorlóiskolában, a városnézés után röszkei iskolalátogatás volt a program. Mezőhegyesre, Vásárhelyre kirándulnak még a héten, színházba, hangversenyre mennek, sportvetélkedőket tartanak.

Ki vigyáz ránk?

Nem hencegésből mondom, de szakmánk sem mentes a munkaköri ártalmaktól. (Azok közé tartozunk, akik a legrövidebb életűek.) Ezen meditálva kíváncsi voltam, mi a helyzet az úgynevezett veszélyes munkahelyeken. A mienket ugyanis a fenti szomorú helyzet mellett sem tekintik annak.

Szakmánk közelében maradva — nyomdász kollégáink háza táján is körülnéztünk. Mint kiderült, ők is igen sok vegyi anyagot szerves oldószert használnak. Ugyanez mondható el a cipőkészítőkről, a bőrdíszművesekről. Ezeken a helyeken többnyire szalagmunka folyik, vagyis az egész légteret szennyezik. Legveszélyesebbek a bensol tartalmú anyagok. Hatásuk az utódokra is káros lehet terhesség idején.

De ki veszi észre, ha a rendeletekben előírt dózis nagyobb lesz? Igaz, a már lokalizált foglalkozási ártalmakat vizsgálják, de egyéb betegségek okainak feltárása nem mindig következik be. Nincs idő rá, vagy egyszerűen a kényelmesség az oka? Tény, hogy nincsenek megbetegedési adatok, arányszámok. Az okok kizárása pedig megakadályozná a betegségek létrejöttét.

A vegyi anyagok káros hatásáról mind többet hallunk. Gondoljuk, ahol az előállításuk történik — például a Budalakknál, a Medikémiánál — fokozott a veszély. A világon nyolcmillió vegyi anyagot tartanak nyilván. Ezek közül csupán néhány száznak ismerjük a hatását. A szakemberek jelenleg feltérképezik a vegyi anyagok körét és természetesen a vizsgálatuk sem marad el. Az óvatosság addig sem árt!

A por- és zajártalmak szintén fenyegetik az embert. A ruhagyárban, a textilművekben, a KSZV Újszegedi Gyárában szükség van hallás- és légzésvédelemre. De vajon a dolgozók használják-e a védőfelszereléseket? Tudjuk, nem, vagy nem szívesen. Az sem titok, ezek az eszközök kényelmetlenek. Pénz pedig aligha van a jó minőségű nyugati felszerelésekre. Alternatívák? Halláskárosodás, légzőszervi megbetegedések. Kit terhel ezért a felelősség? Azt hiszem, leginkább saját magunkat.

Mit tehetnek a felügyeleti szervek? A hatóságok dolga az, hogy szúrópróbaszerűen ellenőrizzék a munkahelyeket. A folyamatos kontroll az üzemekre, a vállalatokra tartozna. A munkáltatók azonban nemegyszer szemet hunynak. Mert ugyanis, ha a szabálytalankodókat kiállítanák a munkából, nem lenne, vagy alig lenne munkás. A vállalatvezetőknek sajnos nem érdeke az ellenőrzés, számukra az a fontos, hogy haladjon a munka. Méréseket a vezetők ritkán szoktak kezdeményezni. A hatóságoknak pedig a folyamatos ellenőrzéshez nincs apparátusa.

Paradox, hogy a zajszinteket, az elviselhető porértéket és az egyéb egészséget károsító anyagok értékeit napi 8 órás munkaidőre kalkulálták. Sok helyen azonban már 12 órát is dolgoznak. A veszély tehát megnő, a fizikai terheléssel arányosan. Ki mond megálljt?

Az utóbbi időben gombamód szaporodnak az úgynevezett melléküzemágak. Sok helyen így helyben tudnak munkát biztosítani az embereknek. Nem kell tovább órákat bumlizni! De milyen gépek kerülnek kitelepítésre? Természetesen nem a legkorszerűbbek. A veszélyforrások emiatt megnőnek. Még így is örömmel vállalják a munkát az emberek. Az ellenőrző „közeget" pedig elkívánják a pokolba. Számukra csupán az a fontos, hogy helyben dolgozhatnak.

Ki fog megvédeni bennünket a munkahelyi ártalmaktól? Legideálisabb esetben, ha a közegészségügy és a munkavédelem mindent megtesz, rajtunk megbukhat a megelőzés. Véleményünk szerint legjobb, ha mégis mi magunk tesszük meg a lépéseket, és nem várunk senkire. Persze, az sem ártana, ha partnereink is lennének.

B. E.

A tudomány hírei

A Szegedi Orvostudományi Egyetem oktatói és kutatói közül többen is részt vettek külföldi kongresszusokon, tanulmányutakon az elmúlt hónapban.

Minker Emil egyetemi tanár Frankfurtban tartott előadást egy európai kongresszuson; *Bodosi Mihály* egyetemi tanár a hallei idegsebészeti centenáriumon; *Kovács Gábor* egyetemi tanár és munkatársai a nemzetközi gyermekkardiológiai kongresszuson, Bécsben; *Kovács László* egyetemi tanár egy, Jugoszláviában megrendezett nemzetközi konferencián számolt be kutatási eredményeiről. *Dobozy Attila* egyetemi tanár és *Hunyadi János* adjunktus az Európai Kutató Bőrgyógyász Társaság 16. kongresszusán tartott előadást; *Csillik Bertalan* egyetemi tanár és munkatársai a Nemzetközi és az NDK-beli Anatómiai Társaság ülésére utaztak. *Csernay László* egyetemi tanár az Európai Orvostudományi Nukleáris Társaság bizottsági ülésén vett részt, az NSZK-ban. *Ormos Jenő* egyetemi tanár az áprilist az NSZK-ban töltötte, a Humboldt Alapítvány ösztöndíjasaként.

Neves vendége is volt ez idő alatt az egyetemnek: az MTA meghívására hazánkba látogató *H. C. van der Plas*, a Holland Királyi Kémiai Társaság elnöke, aki fölkereste a SZOTE gyógyszerészeti vegytani intézetét is.

Kiállitási napló

Bélyegbirodalom

Olvasom az Új magyar lexikonban, hogy a *bélyeg: „postai küldeményekre ragasztandó és bérmentesítésekre szolgáló (posta-, légiposta- és portóbélyeg) v. különböző illetékek, díjak lerovásának igazolására szolgáló (...) kis alakú, többnyire színes rajzú értékjegy. A világ első bélyegét 1840. május 6-án Angliában adták ki Sir Rowland Hill javaslatára. ...; M. o. 1871. május 1. — budai Állami Nyomdában kőnyomású eljárással készült az első magyar bélyeg, azt megelőzően osztrák bélyegeket használtak. A bélyeghamisítást a törvény bünteti..."*

Az immáron korosnak mondható szócikkből fontosnak ítélek kiemelni néhány meghatározást és hiányt. Tehát a bélyeg parányi értékjegy, így ára van, rengeteg készül belőle, mert valamennyiünknek rengeteg a leírni, üzenni és leróni valója. Ez a világszerte elterjedt ellentételezési forma majd százötven éves, s hazai története is több mint évszázados. Viszont a lexikonsűrítmény a mai bélyeg egyik alapvető jellemzőjére nem terjed ki, arra tudniillik, hogy *a bélyeg művészeti produktum*, alkotói gondolat megsokszorozása, s ezáltal ismeretterjesztő, ízlésformáló, gondolatközvetítő, művészi értéket demokratizáló lehetőség. *Tömegtermék*, mely a mai modern nyomdatechnikai háttér és igényes szakemberbázis jóvoltából maximális igényességgel közvetíti a művész üzenetét. Inspirálja a magas szintű, körültekintő és színes kiadáspolitikát, a hazai grafikusművészek készsége, a nyomdaipar utóbbi időben tapasztalható lépésváltása, a Magyar Posta nyitottsága, a filatéliai kultúra nem lanyhuló érdeklődése, de mindenekelőtt a levélforgalom növekedését biztosító lakosság érdeklődő és kíváncsi figyelme.

Vajon gondolunk-e ezekre, amikor bélyeget nyálazunk a borítékokra, amikor „szép" bélyegért kuncsorgunk ajándéknak, kedveskedésnek szánva. Es észrevesszük-e, hogy a bélyeg, azon túl, hogy értékjegy, *ismereteinket bővíti, tudásunkat gazdagítja, emlékezésre késztet, kíváncsivá tesz.* Ezért érdekes, új műfaja a képzőművészetnek a bélyegtervezés, s ezért izgalmas *Kass János* döntő mértékben bélyegekből és bélyegtervekből rendezett *újabb kiállítása* a Vár utcai galériában. Merthogy a sokszínű művész ismét más oldaláról mutatkozik be, de úgy, hogy sok ponton késztet bennünket korábbi élményeink feleleventésére, Ariadne-fonalak követésére, motívumok metamorfózisainak tetten érésére, egy gazdag tartalmú művész hangszerváltásainak érzékelésére. Mert az a Kass János, aki bravúros illusztrátor, meggyőbbentően modern plasztikák alkotója, elektronikus animációs filmek készítője, gyerekek szeretett rajzolója és jeles tipográfus — *elsőrangú bélyegtervező is.* Mégpedig olyan bélyegek, blokkok, díszborítékok megálmodója, melyek sohasem öncélúak, mindig valami *többlettel gazdagítják* művészi birodalmát, bővítik tájékozódásának köreit, ismereteinek mélységeit. Mert a választott témák róla is beszélnek. Minden motívum, bélyegterv és elkészült alkotás Kass János személyiségéből, alkotói tartalmaiból, fölvállalt örökségéből és következetes küldetéstudatából táplálkozik. Ezért nyerhet új dimenziót és mértéket *Fejek sorozatának* több darabja, a Bartók-centenáriumra készült blokkján Ferenczy Béni finom ceruzaarcmása mellett a *Cantata Profana* korszakos rézkarca, a *Kékszakállúlapok* vörös-arany, kék-fekete, vörös-kék, fekete-arany drámái. De kell-e figyelmeztetni, hogy miként kelnek új életre ezeken a parányi papírfelületeken a gyermekeknek készített illusztrációk, a meseparafrázisok a nemzetközi gyermekév alkalmából készített, s az ENSZ égisze alatt az egész világon terjesztett bélyegeken és díszborítékokon. S ezek nyomán hányan találkoztak János vitéz, Piroska és a farkas, a gyémánt félkrajcárt találó kiskakas alakjával?!

Kass bélyegtervezői munkássága mindenekelőtt *eseménycentrikus.* Akciók, évfordulók, jeles napok (nők nemzetközi éve, környezetvédelmi világnap, a magyar könyvnyomtatás 500. vagy az MTA alapításának 150. évfordulója, kiváló személyiségek születésnapjai stb.), késztetik a megbízókat inspirálásra. Jól teszik, hogy Kass Jánost választják, mert azon túl, hogy minden feladatot vérbeli profi művész módjára korrekten és kifogástalanul old meg, mindig képes valamit hozzátenni a feladathoz önmagából. Pedig nem könnyű dolog a téma kötöttsége, a bélyegtervezés szigorú szabályai (feliratok, címletek, impresszumok, évszámok stb.) között eredetit, öntörvényűt alkotni. Ráadásul Kassban megvan az az alázat, hogy nem tolakszik előtérbe, tiszteli a feladatot, és a mögötte rejtező értéket. Így ha Móriczot vagy Babitsot idézi, Rippl-Rónai József remek pasztelljeihez nyúl, ha Pór Bertalan-évfordulóra tervez emlékbélyeget, rátalál a művész önarcképére, Uitz Béla esetében az Ülő nő című festmény lesz a fő motívum, Berzsenyi Dánielt korabeli rézkarcportréjával idézi. De ha nem talál megfelelő beszédes motívumot, teremt maga. Mint ahogy vörösben pompázó postakocsival utal Krúdy világára, s mintegy hitvallásként karcolja rézbe Juhász Gyula boltozatos koponyáját. Igen érdekesnek azok a tervek, melyek *a megvalósulás előtti állapotokat rögzítik*, közülük is roppant szellemesek és tartalmasak a londoni barát és mester, a világhírű animációs filmes, John Halas tiszteletére készülő bélyegtervei, vagy a Kassák-centenáriumra született — fotót, tervet, tipográfiát és bélyeget egyesítő — újságoldal és pompás bélyeg. A tárlat slágere *Az orvostudomány úttörői* című öt bélyegből álló új sorozat, melyeken Hyppocrates (460—377), Avicenna (980—1037), A. Pare (1510—1590), W. Harvey (1578—1657) és Semmelweis (1828—1865) arcmása mellett sikerült grafikai utalás született tevékenységük lényegére is. A bélyegarzenált *illusztrációkat tartalmazó mappák, minikönyvek, albumok egészítik ki.*

Információra kiéhezett világunkban — s ezt fantasztikus ötleteivel érzékelteti kiállításán Kass János régi telefonokkal, műanyagfejeinek és a készülékek elemeinek egybekomponálásával — *újmódi „pavlovi reflexek"* alakultak ki bennünk. Egy gombnyomásra hallható a föld másik pontján éneklő rezervátumi indián, egy mozdulatra rám fogja automata fegyverét a bejrúti harcos, egy csörrenésre-kattogásra üzenetet váltok határokon innen és túl. De a rádióban éneklő indián nem tudja, hogy én hallom őt; a bejrúti fegyveresnek nem tudok a szemébe nézni: a telefonvonal másik végén beszélő nem látja gesztusaimat. *A levél mégiscsak emberibb üzenetközvetítő.* Tollam remegéséből, oldott futásából kikövetkeztethető a gondolat mögötti indulat, az érzelmi hátország. A borítékon levő bélyeg — pláne, ha én választhatom! — akár *hitelesítő pecsét* is lehet. *A bélyeggel „megbélyegzett" üzenet.* Ehhez persze olyan „kis alakú, többnyire színes rajzú értékjegyekre" van szükségünk, mint amilyeneket augusztus végéig Kass János tár elénk galériájában.

Tandi Lajos

Tanitó leszel? Önmagad példája!

„Kedves Igazgató Úr! Jövőre lesz 25 éve, hogy utoljára láttam. Őszintén megvallom, amikor a napokban véletlenül egy barcsi ismerős útján hírt hallottam Önről, végigfutott rajtam a forróság, és egy pillanatra könnybe lábadt a szemem. Hiszen olyan sok jót köszönhetek Igazgató Úrnak.

Olyan sok mindent szeretnék elmondani, hiszen oly rég hallottam a hangját. Vajon olyan fáradhatatlanul lelkes-e még? A hite, az akarata megvan még? Optimizmusa is az emberek iránt?"

E levelet *Kerényi József* kapta, aki már több mint tíz esztendeje nyugalmazott pedagógus. Dolgozott a kaposvári és a bajai tanítóképzőben, a bakócai gyermekotthon vezetőjeként, és 1977-ben a szegedi tanárképzőből ment nyugdíjba. Sokáig beszélgettünk, azaz hogy hallgattam a szavait, s legvégül tehettem föl én is a kérdést: *a hite, az akarata megvan még?*

Kissé indokolatlan a kérdés, még akkor is, ha keserűséget érez a tanár úr, hiszen nagyon fájlalja a pedagógus hivatás megbecsültségének zuhanását. Pedagógiai újításokon dolgozik, az egyik izgalmas javaslata az értékelés megváltoztatását célozza: azt akarja, hogy a szülők és a gyerekek — egy pontrendszer ismeretében — folyamatosan értesülhessenek arról, milyen szintű az iskolai teljesítmény egy adott tantárgyból. Ennek megismertetésén fáradozik, remélhetően, nemsokára a sikerről is beszámolhatunk.

Amiről most kell szólni: a tanítóképzés helyzete. Nem nehéz belátni, hogy a valóságos igényektől eltávolodott az a képzési rendszer, melynek keretében háromnegyed résznyi az elméleti és csak negyedrészt a gyakorlati foglalkozás. Az is furcsállható, hogy ezen a fontos pályán tulajdonképpen nincs alkalmassági vizsgálat, a többi felsőoktatási intézményhez hasonló a felvételi. Elképzelhető az is, hogy csak későn, a végzés tájékán derül ki a jelöltről, hogy teljességgel alkalmatlan arra, hogy 6-10 éves gyerekekkel foglalkozzon.

Milyen legyen a pedagógus? Nem érdemes uniformizáló tulajdonságokat leírni, elegendő azt megkövetelni, hogy egyénisége alapján lehessen példakép. Néhány évtizede még lehetősége volt arra a tanárnak, hogy az iskolán belül és a falakon kívül megőrizze tekintélyét, ügyelhetett arra, hogy ápolt külsővel jelenjen meg, hogy nevelői gyakorlatának középpontjában a következetes szigorral párosuló szeretet álljon.

Régi igazság, hogy a pedagógus nem születik, hanem azzá lesz. A kérdés az: *mikor alakítható ki a hivatástudat a leghatékonyabban a jelöltekben?* Kerényi tanár úr szerint — aki a régi, ötéves tanítóképzőt végezte — a középfokú tanítóképzés visszaállításával lehetne igazi eredményeket elérni. Ahogy mondta: János már csak formailag sajátíthatja azt el, amit Jancsi tartalmilag is önmagának mondhat. Volt idő — még 1958 előtt —, amikor középiskolában készítették föl a tanítókat a pedagógus pályára. Már az első évfolyam első hetében megismerkedtek a gyakorlóiskolával, a második évben dolgozatot javítottak, gyermeket őriztek és kísértek, együtt játszottak a tanulókkal a jelöltek. Harmadévtől félévente 15-17 órát tanítottak, és készültek a képesítővizsgára. Rendkívül alaposan készültek a hospitálásra (óralátogatásra), és az óravázlatok elkészítésére, mindig naprakésznek kellett lenni, miként a tanítói munka is állandó készenlétet igényel. A tanítóképzősök a gyerekek között élve, általuk is változva tanulták meg a hivatást.

Ma az ilyen, gyakorlatközpontú képzés már nem divat: a csinálható dolgot is magyarázzuk, elmélete van a legegyszerűbb műveleteknek is. Volt egyszer a középfokú tanítóképzés. Hivatásszerető, gyermekekhez értő, fanatikus tanítókat adott az országnak. Nem azt állítom, hogy a maiak nem jó szakemberek, csak szemet szúr a sok analfabéta, önmagát kifejezni képtelen, akaraterőben, erkölcsi tartásban gyenge gyerek.

Ki mondja meg, hogy a bizonyítottan jót miért kellett megváltoztatni?

Dlusztus Imre